

הר בית יהוה

Seu

COLLATIO
PHILOLOGICO-
HISTORICO-
THEOLOGICA,

Loci Jes. II. 2.

De

Monte domûs Domini, cum Loco Josephi
Historici de eodem monte.

Quam,

Divinâ gratiâ fretus.

Sub Presidio

Viri Reverendi, Clarissimi, Doctissimi,

JOH. BAPTISTÆ OTTII,

Pastoris Zolliconensis vigilantissimi, Professoris
Linguae S. celeberrimi & nuperrime Templi Carolini
electi Diaconi meritissimi.

Placido eruditorum examini subjicit.

JOH. RODOLPHUS SEEHOLZERUS. SS, Theol. Cand.
Author & Respondens.

Ad diem Februarii. H. L. Q. S.

oll. diss. A
07, 24

TIGURI,
Typis HENRICI BODMERI.
MDCCVI.

H. H. B.

Coll. Diss. 207 (24)

fz.

V I R O

AMPLISSIMO NOBILISSIMO GRAVISSIMO
PRUDENTISSIMO, DOMINO,

D. JOH. HENRICO RHANIO,

Inclytæ Reipublicæ Tigurinæ Quæstori Ce-
lebratissimo, Mœcenati longè maximo, & multi-
jugi literarum scientiâ præcellentissimo,
Patrono suo æternùm su-
spiciundo.

Nec non

V I R O

VENERANDO CLARISSIMO DOCTISSIMO,

D. LEONHARDO ENGELERO,

Pastori Ecclesiæ Steinmuranae vigilantissimo,
& Classis Regenspergensis Camerario dignissimo,
suo è Sacro Baptismatis fonte Susceptori
fidelissimo, cognatòque ætatem
devenerando.

*Has studiorum suorum primitias, in debite
venerationis & gratitudinis σφαιρίδα,
quo par est reverentiæ cultu D.D.D.*

Joh. Rodolphus Seeholzerus.

A. & R.

COL-

COLLATIO PHILOLOGICO- HISTORICO- THEOLOGICA.

Loci Jes. II. 2.

De

Monte Domûs Domini, cum loco
Josephi Historici de eodem
monte.

I.

Anaan, γῆ ἐπαγγελίας Sancta illa, in qua *Deus nobi-*
lis, nomenque ipsius magnum erat, intra gradus lon-
gitudinis 65. & 68. latitudinis verò 31. & 33. sita,
non solum veteribus, sed & hodiernis Geographis
umbilicus orbis, τῆς οἰκουμένης nimirum orbis habita-
bilis veteribus cogniti non ineptè, etsi crassâ Mi-
nervâ creditur. Hinc apud Bedam Presbyterum
Victorinus Pictavorum Episcopus canit:

*Canaan &
Jerusalem
umbilicus
terra.*

*Est locus ex omni medium quem credimus orbe
Golgotha Judæi patrio cognomine dicunt.*

Eodem etiam modo Jerusalem כבוד ישראל non Judææ modò verum
totius orientis urbium longè clarissima, Plinio: ὀμφαλὸς τῆς χῶρης umbi-
licus Regionis, Josepho L. III. de Bello Cap. IV. cluet. Quemadmo-
dum enim in medio corporis humani situs est umbilicus, ita &
apud Latinos usus obtinuit, ut urbem vel locum in medio alicujus
Regionis collocatum ejus umbilicum dicant, ut Cicero *Ennam civi-*
tatem in medio Siciliæ sitam ejus Insule umbilicum vocat Orat IX. in Ver-

rem, sicut & aliàs S. Scriptura aliquid in medio collocatum dicit, quod ab aliis ex omni parte circumdatur, etiamsi accuratius in Centro quasi eorum non sit, ut *Judei in Babylonem deducti in medio Gentium esse dicuntur*, Ezech. 36: 23. Ita primogenito Israelis urbs hæc utpote optima mundi, promissa, & exhibita fuit à liberalissimo Deo tali in loco, ut commodissimus illi in festis anniversariis tribus magnis ad urbem illam esset accessus. Et quia umbilicus patens est & eminent in medio ventris, judicare hinc proclive est, de terræ & urbis sublimitate, celsitudine & eminentia, excelsa quippe Judæa, comparata ad reliquas mundi partes, excelsa urbs, comparata ad reliquam terram Sanctam, excelsus denique mons templi, comparatus ad reliquam partem urbis. Quis enim Hierosolymam in montibus sitam & acclivem fuisse? Quis juga Sionis Acræ & Moria, & collem Bethzeta? Quis templum urbi supereminens nescit?

Altitudo
montis domus
Domini
Historica &
Typica.

II. Celsitudo autem montis domus templi Moria dicti, Septenii Spatio mirificè ei inædificati, fuit & *Historica* seu *terrestris*, & quàm maximè *Typica* seu *cælestis*. Quod ad *terrestrem* altitudinem certè Solomonis templum in *celsissimo monte* exstructum fuisse ex 2. Paralip. 3: 1. Sub his legimus verbis; *Capit Salomon ædificare domum Domini in Jerusalem בהר המוריה in monte Moria*, missis in nominis hujus investiganda Etymologia discrepantibus Sententiis, Scopo nostro inservientem vocem derivamus ab Hebræorum *ראה* quod dicitur *videre*, ut mons istæ præ nimia sua celsitudine ita dictus, à multis stadiis conspici, & in Provincia constitutis, & contra habitantibus, aut ab accedentibus cerni potuerit. Hinc LXX. illam vertunt per *γῆν ὑψηλὴν*, *terram altam* & *excelsam*, & Symmachus per *γῆν ὀπτασίας* *terram visionis*. Unde quibusdam in altum 400. Cubitorum extensus creditur. De *cælesti* & *Typica* autem montis domus Dei celsitudine propriissimè agit Jesajas Vates, in loco nobilissimo Prophetiæ ipsius Cap. II. 2. contento. Ita tamen ut adoranda Dei *θεογονία* aliquid in *Typo terrestri* contigerit, quod *σκιά*, *umbra* esse potuit, *Montis Dei Spiritualis*, id est, *Ecclesiæ Novi Testamenti*, supra omnes reliquos montes extollendi. De *Typi terrestri* verò notificatione, Collatione cum Antitypo, ejusque similitudine & dissimilitudine, post genuinam loci datam explicationem, & ostensum vaticinii implementum, quantum tenuitatis meæ conatus permittent verba conscripturus ero.

Vaticinium
Jesaja cum
ejus divisio-
ne.

III. Necessitas verò ante omnia postulat, ut verba vaticinii ex ipso fonte sistamus ita sonantia. *והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יהוה בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים* *Et erit vel fiet in extremo dierum ex aptatus erit mons domus Jehovæ in Capite Montium, & sublatus præ collibus, & fluent ad illum omnes gentes.* Ad accuratorem

curatiorem loci tractationem & intelligentiam distinguimus in egregia hac promissione, de Regni Christi erectione, & propagatione. I. Tempus implendæ promissionis. II. Promissionem ipsam duobus membris, elevatione nimirum montis domûs Domini, & affluxu Gentium ad illum expressam.

IV. De tempore implendæ promissionis S. Vates his loquitur *Temporis* verbis: **והיה באחרית הימים**. *Et erit in fine dierum horum: וי* *Prophetæ* *explicatio.* propriè dicitur tempus, quo lux Solis in aspectu est, cui opponitur **לילה** *nox*; deinde cum dies numerantur dies singuli dicuntur ea tempora, quæ habent unum diem, usque ad alterum scilicet diem, latius autem sumtum hoc vocabulum, tempus in genere diebus circumscriptum notat; in textu non solum mentio fit dierum, ut lubricam de implendo Prophetiæ tempore vitam degamus. Sed **אחרית ימים** quo fides nostra in promissione Dei confirmaretur, dicit enim **והיה באחרית הימים** *erit in extremo vel fine dierum horum*. Notum est S. Scripturam distinguere tempora in duas classes, ut cum non solum ipsi rata est **הזון** *visio, tempus visionis* **למועד** *ad tempus definitum*, Hab. 2:3. Quamdiu manet promissio, ut in re futura nondum satis clara cognitio, sed æstumatio & contemplatio tantum sit, & tempus *obsignandæ* **ונוביא** *visionis* *Prophetiæ*, cum in Christo & regno ejus præsentem Prophetiæ verificantur, neque de ullo alio Regno futuro prophetia expectanda est. Sed etiam Paulus clarissimè nominat **καιρόν τὸν ἐνεσκηχότα**, Hebr. 9:9. & **αἰῶνα τὸν μέλλοντα**, Ephes. 1:21. appellat. Unde distinctio **τῶν αἰώνων** *τῶν τῶν, καὶ τῶν μέλλοντων*, *seculi hujus* *et futuri*, ipsis etiam Hebræis, verbis **העולם הזה** & **העולם הבא** seu **העתיד לבא** admodum trita. Ubi prior temporis pars notat, tempus Messiam & Regnum ejus præcedens, altera verò ipsum concomitans & subsequens: Hinc quemadmodum duplex temporis distinctio, ita duplex illius finis reperitur, adeò ut phraseologia **באחרית הימים** duplici notione explicanda veniat, quâ tum notatur fixorum dierum veteris nimirum fœderis finis, cum ultimorum dierum Novi fœderis œconomia: Veteris Testamenti & fœderis finis est appropinquans Novum Testamentum & fœdus. Paulus enim *ex denominatione Novi fœderis, quod Deus in- iturus sit cum spiritali domo Israelis* *et Judæ*, Jer. 31:31. infert *Veteris antiquationem* *et abolitionem*, Hebr. 8:13. **ἡ βασιλεία ἡ τοῦ Θεοῦ** *regnum Dei consistens, ἐν δικαιοσύνη καὶ εἰρήνῃ καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ*, Rom. 14:17. promissionibus, figuris & umbris præstito tempore, signis omnibus, Genes. 49:10. Deuter. 30:1-6. Dan. 9:24, 25. enumeratis, præcedentibus, succedens, inque partibus suis Sanguine testatoris, Matth. 26:29. ratificatum, & **אנח** anathemate terrâ percussâ, Mal.

4: 6. plenè constitutum. Novi Foederis & Testamenti novissimum autem est illa ipsa œconomia foederis gratiæ sub N. T. perdurans eò usque, quo fatis Ecclesiæ in Apocalypsi adumbratis, impletis, Christus *πῶ βασιλείαν τῷ Θεῷ, καὶ παρέι ἵνα ἡ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι tradet*, 1. Cor. 15: 24, 25. Tempus verò hoc dicitur novissimum *ἐσχάτη ἡμέρα* ad Hebr. 1: 1. 2. Tim. 3: 1. Quia nulla alia tempora his elapsis consequentur, sed sola æternitas cum his temporibus annectetur. Ut unico ergò verbo me expediam *אחרית הימים* in quibus *יהיה* erit vel fiet (sub intellige) vaticinii. § V. &c. explicandi impletio erunt illa tempora, quibus Veteri Testamento, & cum illo legali & Typicâ Oeconomieâ, jugóque servitutis abolito illuxit Novum Testamentum, dies gratiæ, veritatis, refrigerii, libertatis; *שנת רצ"י* *annus acceptus Domini*, Jesaj. 61: 2. Dies quibus promissio de elevatione montis domûs Domini supra omnes montes, conversione & affluxu Gentium ad illum compleretur.

Explicatio
ipsius Vati-
cinni.

V. Trutinatur vaticinium ipsum duobus membris enuntiatum occurrit. I. Elatio montis domûs Dei super reliquos montes his verbis *נכון יהיה הר בית יהוה בראש ההרים* *exaptatus erit mons domûs Jehovæ in capite montium*. Facile hic patet duplici phrasi vatem elevationem hanc enunciare. I. Quidem per *נכון יהיה הר בית יהוה בראש ההרים* *exaptatus erit mons domus Jehovæ in capite montium*. Considerabimus more Logico subjectum prius, & postmodum subjungemus prædicatum; subjectum est *הר בית יהוה* *mons domûs Domini*; *הר* Mons propriissimè hic notat *tumulum*. Josepho Antiq. L. XV. XIV. *illum Petricosum, arduum, à vertice sensim versus orientale urbis latus resupinum, cujus verticem primus Salomon Rex noster instinctu Dei muro circumdedit*, mons aliàs Moriah dictus, in quo Salomon Sacratissimum ædificavit templum, quod in oppositione tabernaculi, quia domus in fundamentis posita, à Salomone 1. Reg. 3: 2. vocatur domus; Hoc verò non negligendum, quod dicitur *הר בית יהוה* *mons domûs Domini*, nempe Deus non tantum voluit in illo habitare inter Cherubim, in *שכינה* Hebræis dicto & *nube gloriæ* ab Abarbanel verso, in quo quod Deus visibili & Majestatica humana specie insidens Cherubinis visus, fuerit alienum est, sed columna nubis ignisque solum divinæ præsentiae signum existit, & ex quo Deus interrogantibus gratiosè respondebat, sed etiam *manifestari in carne*, *σκηνοῦν ἐν ἡμῖν* ut videamus *δόξαν αὐτοῦ* *gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre*, Joh. 1: 14. Spiritum suum primitus effundere & legem suam fidei mittere ad omnes gentes. Jam prædicat S. Vates, de hoc monte domûs Domini *נכון יהיה בראש ההרים* *exaptatus erit in capite montium*, *ἐν παρόδῳ* hic notantes Forerii *σπέ-βλωση*

Ἐλωσην Magnis Crit. Angl. in h.l. insertam, qui כּוֹן נִכּוֹן refert ad
 הַרְבֵּר v. 1. Sic enim ipse, *possumus participium נִכּוֹן post habita distin-*
ctione Rabbinorum, cum precedentibus conjungere: Verbum quod vidit Je-
sajas erit in postremis temporibus firmum seu ratum. Sed quid juvat
 tam antiquam & longò seculorum cursu receptam lectionem & ac-
 centuationem in dubium vocare? Nonne S. Scripturæ auferetur
 omnis fides & autoritas? Nonne nasi cerei instar in dubium, va-
 rium, & sibi diversum traheretur sensum? Neque hunc series textûs
 sensum admittit, sed evacuaretur ille & corrumpetur, ut nemi-
 nem latere potest; Ordinem constructionis ergò servaturi כּוֹן unde
 נִכּוֹן quia *πλύσιμον*, missis significationibus verborum seriei minus
 congruentibus, haud incommodè I. vertitur per *firmitatem*, ut de
 throno Davidis dicitur נִכּוֹן *firmus erit coram Jehova*, 2. Chron. 17: 5.
 Ita mons domûs Domini firmus erit, quamvis ab omnibus aliis oppu-
 gnetur, nulla vis, robur nullum ei tamen nocebit nulli insultus ad-
 versus ipsum prævalebunt, habet enim communionem cum Petra illa
 forti, fundamento fundatissimo revelato in hoc monte. II. Per *ex-*
aptationem, exornationem Ἐ illius *τελείωσιν, consummationem.* Ut mons
 domûs Domini instructus sit omni majestate & excellentia, hono-
 re & gloria, quæ ibi concentrantur, illumque totum consummant,
 & homines, his animadversis in sanctum stuporem abripiunt, &
 quidem בְּרֵאשִׁית הַהָרִים *in capite montium*, id est, sermone Hebræis
 trito, supra montes, & quia ראשׁ etiam notat *summam κεφάλαιον &*
κεφαλαίωμα, ut Psal. 119: 160. ראשׁ דְּבָרִים אֱמֶת *summa verbi tui est*
veritas, id est, omne verbum tuum est veritas non incongruè ver-
 timus: Mons domûs Domini confirmatus & exornatus erit, præ
 omnibus omninò aliis montibus summam etiam sumtis, ut nullus
 unquam in comparationis censum venire possit, non illi tantùm in
 quibus idololatria olim exercita, *super quos Judæi exstruxerunt sibi*
excelsa Ἐ *statuas*, sed ne Sinai quidem, in quo Deus summa & ad-
 miranda gloria, magnificis signis loquens populo apparuit, & mon-
 tem decoravit, sed nondum ibi manifestatus & loquens omnis glo-
 riæ Dei & hominum verbum, liberationis & consolationis plenæ
 sermonem, Jesaj. 40: 1. 61: 1-3. Verùm experienciâ teste reperias
 colles, firmitate, soliditate, frugalitate & excellentiâ ne latum qui-
 dem montibus unguem cedentes, hinc præstantiam montis domûs
 Domini altera phrasi sic deprædicat vaticinando vates וְנִשְׂא מִגְּבֻעוֹת
 Ἐ *elatus erit supra colles*, נִשְׂא propriè est *extolletur, majus quid ha-*
bebit, illustrior Ἐ *clarior fiet מִגְּבֻעוֹת præ collibus*, quod respondet
 τοῖς הַרִים ita ut nullus collis quocumque modo etiam illustris
 cum hoc monte contendere possit, unde ὑψηλὸς & ἐμφανὴς LXX.
altus,

*altus, clarus & conspicuus in universo mundo existet, propter prædicationem Evangelii, inde non tantum ad Judæos, sed in universum mundum ad omnes Gentes cum potentia exituram, & gloriam Dei per Christum ad hominum Salutem manifestandam. Et ut in compendio dicam; Elevatio hæc metaphoricis verbis adumbrata notat, quâ mons domûs Domini sit gloriâ, honore, dignitate, & æstimatione superaturus omnes alios montes, i. e. maximam præ aliis omnibus, gloriam & dignitatem habiturus. Ut hinc risum debeant prisca Judæi, quorum oculis velamentum Mosis adeo impendet, qui sæpius ad literam vaticinia accipientes, referente Cl. Frischmutho. In Medrasch Tillim super Psalm. 88:1. Hæc posteritati reliquerunt stolidi verba: *Futurum est, ut Deus adducat Sinai & Tabor & Carmel, dabitque Jerusalem in capite illorum, sicut dictum est, erit mons domûs Domini in vertice montium, quæ tantum notare, jam refutasse est. Quod & cordatiores eorum Magistri suspenso naso respuunt, cum Rabbi Abarbanel ad Mich. 4:1. dicit: Non est quod cogitemus montem domûs Domini locali aliqua altitudine elevatum iri, & tantum ratione structuræ. Et Rabbi Aben Esra hunc in modum scribit: In aprico est montem templi non elevari, ecce autem sensus est, nomen ejus ita percrebescet in longinquas oras, ut ab omnibus angulis sint ad eum accessuri, tanquam in omnium montium capite constitutum, & omnibus colibus altiore, ita ut eum omnes terrarum in colæ sint visuri.**

Secundum promissionis membrum ita sonat, ונהרו אליו כל הגוים: *Et fluent ad illum omnes Gentes, iterum perpendimus prius subjectum postmodum prædicatum, גוים, Gentes propriè sunt multitudo magna hominum, cognata moribus, proprietatibus & linguis, ab aliis omnino distincta, quia autem non omnes Gentes sunt populus aut Gens Dei, ideò גוים, Gentes frequenter in S. Scriptura veniunt pro populis, familiis, Gentibus, quæ non habent Deum Regem, quales etiam hic intelliguntur, quæ demum in fine dierum elato monte domûs Domini ad illam fluent, & ne ἀκάρπως veniant mutua ἑξ ἀλλήλων semetipsas ad frequentandum montem domûs Domini exstimulabunt, v. 3. & ipsos Israelitas invitabunt, ut secum ambulent in luce Jehovæ, v. 5. quod Paulus explicat ad Rom. 11:11.14. Unde Judæi ipsi hominem qui non est Israelita vel Judæus גוי, Gentilem vocant, quorum proprietas est εἶναι ἁμαρτάντας, peccatores esse, sive tantum peccare, Gal. 2:15. Rom. 3:7. Coll. Ephes. 2:12. In hoc subjecto insuper non negligenda particula universalitatis כל הגוים, omnes Gentes. Ubi universale omnis ut in Scholis loqui amant pro generibus singulorum, non pro singulis generum, i. e. non omnibus omnino hominibus, sed pluribus undique accedentibus, sumitur. Generalis enim hæc*

hæc

hæc est particula universalitatis index, non quidem complectens sine exceptione omnes, omnem tamen διαστολήν, distinctionem tollens; cum, tum temporis convertendarum Gentium, inter nationes, linguas, tribus, populos, Apoc. 5:9. servum, liberum, marem & fœminam, Gal. 3:28. Senem, adolescentem, filium, filiam, servum & ancillam, quæ nimirum sunt superstites & vocatae Gentium, Joel. 2:32. Amos. 9:12. Act. 15:17. Τα ἔθνη τῶν ζωζομμένων, Apoc. 21:24. Tum Gentium ad finem mundi, adhuc convertendarum, quo fiat ut πλήρωμα τῶν ἐθνῶν, intret, Rom. 11:26. Hisce Propheta adscribit affluxum, וְהָיוּ לְנוֹרָא, & fluent ad eum scil. montem domūs Domini, נְהַר, torrentium proprium est, quod affluentiam & instar fluminis cum celeritate cursum, sive motum spontaneum, ac minimè violentum, conjunctum in uno veluti corpore, uberrimum, indefinentem, ad unum terminum tendentem, notat; ut sensus verborum ἐν ἐμφάσει expressus hic sit: Gentes omnes, i. e. plures & plurimas, summa animi propensione & promptitudine, nulla vi externa coactas, sed tamen necessario Spiritūs S. tractu, naturæ nostræ suavissimè accommodato, motas, nemo enim potest εἰσελθεῖν venire, nisi Pater qui misit Filium ἐλκύσῃ traxerit eum, Joh. 6:44. celerrimo cursu, difficultatibus posthabitis, remorisque transcendens omnibus, desiderio & fide eadem conjunctas, catervatim cum sociis suis, alias post alias Gentes, sine ulla intermissione, ut nullæ supersint, quæ non accesserint, eundem montem adituras, invisuras, ibidemque commoraturas esse.

VI. Verùm ne corticem tantùm arrodamus, nucleúmque negligamus, accuratiori examini subjicimus quid S. Vates, per montem Domini, & montem domūs Domini intelligat. Aperuimus § 5. propriissimè montem huncce domūs Domini fuisse Sion Generaliori, Specialiori verò significatu Moria, in quo Salomon sumtuosissimum illud Hierosolymitanum templum Typicum ædificavit; sed dubio procul cuivis, cujus facies velamine Mosis non tecta est, ad semitas Dei respicienti manifestum erit, mentem suam Prophetam longè alio, quàm ad huncce montem & templum intendisse, Vaticinantem quippe Vatem, non de præsentis sui, vel mox sequentis, sed de longè posterioris in fine dierum, demum accedentis i. e. sub N. T. temporis tractu vides, neque intellexisse templum materiale in monte exstructum animadvertis, debuit quippe juxta Vatem confirmari in capite montium, omnesq; gloriâ superare, at illud suo tempore in totum destruebatur, ut ne quidem lapis super lapidem relictus fuerit, qui non dissolutus sit, Matth. 24:2. & domus hæc cum monte à Domino debuit derelinqui, ut illa planè fieret deserta, Matth. 23:38. Luc. 19:44. quæ fuerunt הַלִּיכוֹת עוֹלָם לוֹ, abolitiones seculi ipsi, ut in æternum

Mons domūs Domini notat Ecclesiam N. T.

cum fidelibus suis non amplius ad tale templum in monte exstru-
ctum rediturus sit, quemadmodum audita vox est μετὰβαίνωμεν ἐν-
τεῦθεν, *migremus hinc*, teste Josepho, quo impleretur dictum Jehovæ,
Cælum est solium meum, &c. Jes. 66:1. Quis denique, cum gentes
tam frequentes & catervatim ad *eum montem* ituræ dicuntur, de
monte & templo ipso tantum intelligi non posse observat? Quia
tum Gentibus ad eum accedere sine omni causa nefas fuit, cum do-
mus illa cum monte turmas has capere nequivit: Observamus er-
go alium montem domus Domini qui cluet *Ecclesia*, & *Ecclesia qui-*
dem vera N. T. Psal. 15:1. 125:1. Jes. 4:5. 23:13. Ezech. 28:24.
Hebr. 12:22. Quæ montis solidissimi instar *Petræ salutis inædificata*,
ut sit domus Dei, Ephes. 2:22. congregans se; & congregata, ad ver-
bum Dei solius audiendum, iussa faciendum, solum caput Christum
sine aliis Principibus & legibus cognoscendum, sed solum profiten-
dum ut legitur Jesaj. 33:22. *Jehova est Judex noster, Jehova est Le-*
gislator noster, Jehova est Rex noster.

*Illius deno-
minationis
rationes.*

VII. Non verò sine fontica causa *Ecclesia Novi Test.* appellatur
mons Dei, & *mons domus Dei*. I. *Mons* vocatur, quia cognoscitur,
conspicitur & illustris est in mundo, quat. est innumerabilis mul-
tudo Deum & Christum cum Spiritu S. cognoscens, glorificans,
& adorans, *urbs ἐπάνω ὄρους κειμένη supra montem posita*, quæ κρυβῆναι,
occultari nequit, Matth. 5:14. II. *Ecclesia Christi Mons* vocatur ob
immobilitatem, firmitatem & constantiam, est quippe ædificata ἐπι-
τῆ πέτρᾳ, in *פֶּטְרָה* *Petram Seculorum*, Jes. 26:4. *λίθον τὸν ζῶντα*,
lapidem Israelis Jesum Christum, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατιχύουσιν αὐτῆς
& *portæ inferni non prævalebunt ipsi*, Matth. 16:17. *id est*, omnis vis
& potentia, robur inferni ac Satanæ in inferno degentis, ipsius
technæ & fraudes, malitiosæ hominum artes, infernalis potestas,
quæ in Regno Antichristi obtinet, quod civitas illa magna cujus
origo ex inferis, quæ intra portas & pomeria sua, ut nova *Babylon*,
& secunda *Ægyptus* cingit Ecclesiam, non prævalebunt Ecclesiæ, non
superabunt, non vincent illam, *Christus enim cum ea est omnibus die-*
bus usque ad consummationem seculi, sed ruptis tandem illis, victrix
existet, extolletur, & *equitabit supra excelsa terræ*. III. *Ecclesia monti*
comparatur, & quidem Sioni suavissimè, cujus quasi appendix mons
Moriah in quo templum ædificatum, quia *Ecclesia Novi Test.* ut
terrestris mons Sion a. est *delecta Dei habitatio*, in qua Deus in me-
dio illam regit verbo & Spiritu suo. b. *Verus mons Sanctitatis Jeho-*
væ, in quo Deus Sanctitatem suam singulari modo manifestavit, no-
men suum in passione & obedientia filii sui sanctificavit, ita *Jeho-*
va exercituum exaltatus Judicio & *Deus fortis sanctissimus sanctifica-*
tus

tus justitia, Jes. V. juxta vaticinium, Ezech. 36:23.25. c. Civitas fundata supra fundamentum Prophetarum & Apostolorum, ubi Jesus Christus lapis angularis, Ephes. 2:20. d. Civitas Regis & quidem ejus, qui est genus & radix Davidis. IV. Ecclesia mons cluet, quia est incrementum fidelium, qui à Sione Monte primitias Spiritus S. acceperunt, ut crescant in montem sanctum & sanctificatum Domino, è quo splendeant instar gregis caprarum, inque quo dilectus ejus ut hinnulus Cervorum versetur, hinc Apostolus sanctificationem injungens, tanquam motivo accessu fidelium ad huncce montem Sionis, & civitatem Dei vivi utitur, Hebr. 12:14.22. V. Monti Sioni specificè assimilatur, quia, quemadmodum ille habuit aliquando arcam solam, sine Tabernaculi Mosaici apparatu, non in penitissimum sanctuarium reconditam, sed proximè inter homines versantem, & canticis solemnibus celebratam, sine Sacerdotii Aharonici servitute, eo nimirum tempore; quo David arce Zionis captâ, arcam Dei è Kiriath-Jearim, è domo Aminadab repetere statuit, sed Usa percusso à Deo לשן לו propter errorem, deposuit in domo Obed Edom, ob intellectam verò domûs Obed Edom benedictionem propter exceptam arcam, post 3. menses in civitatem David plenè illam transportari decrevit, Tabernaculo Domini interim, quod fecerat Moses in deserto, & altare Holocausti in tempore illo existentibus in Celso in Gibeà, ut videre est 2. Sam. 6. 1. Chron. 13. 15. 16. Cap. Ita Ecclesia Novi Testamenti habet arcae illius ex lignis Sittim, id est, Cedro optima, naturâ suâ oleosa & odora, auróque purissimo inducâ, confectæ, antitypum, fructum terræ cum multitudine & copia donorum Spiritûs S. Jesaj. 4:2. 61:1. circumdatum auro optimæ & divinæ naturæ, puta Jesum Christum in divina natura humanam in unitatem personæ assummentem, qui postquam Sanctuarium Sanctitatis suæ, ex consilio pacis, Zach. 6:12. deseruit, in mundum venit, & ἱλαστήριον factus ἐν αἵματι propitiatorium in Sanguine, Rom. 3:25. Mosaicum apparatus, intolerabili cum jugo & servitute abolevit, propositus est publicè quasi in medio cum potestate accedendi illum μετὰ παρρησίας , in fiducia. Notificè autem S. Vates huncce Ecclesiæ montem appellat montem domûs, propter typum, quia in summo Morixæ jugo fuit area templi quadrata, & de hinc per varia atria perpetuis gradibus ventum ad domum, templum, integris lapidibus sine malleo aut securi, aut ullo instrumento ferreo exstructum, stupenda pompa & ornatu, ingentique auri summa decoratum, quod gloriæ & pulchritudinis Ecclesiæ Novi Test. in summo montium exstructæ typus est, quæ ex fidelibus tanquam tot vivis lapidibus sine armorum vi, tantùm per verbum & Spiritum Dei ædificata fit domûs Spiritualis, 1. Pet. 2:5. & exuberantibus

berantibus Spiritûs S. donis plurimis, auro pretiosissimo præstantioribus exornatur, in qua Deus gratiâ & gloriâ suâ, tutélaque Sanctorum Angelorum suorum, qui sunt πνεύματα λειτουργικά, Spiritus ministratorii missi ad διακονίαν Salvandorum, Hebr. 1: 14. ut in templo per arcam & Cherubinos habitat, ita amœnissimè Antitypus, τυπο, σῶμα, corpus, τῆ σκιᾶ, umbræ respondere debet. Hisce verò nondum omne absolutum, Ecclesia insuper dicitur mons Jehovæ, & mons domûs Jehovæ, Jehova enim fundavit illam, Jehova coagmentavit illam, Jehova collegit illam, ipse enim in Emphasi Jesus Christus, ait Deus exercituum, est ille, qui prodibit ex visceribus David & ædificabit domum Domino meo, 2. Sam. 7: 12, 13. Vir cujus nomen πύξ germen, ædificabit templum Domino, Zach. 6: 12. Sapientia ædificavit domum, Prov. 9: 1. non χειροποίητον, manibus factam, in quibus & κατοικεῖ non habitat, Act. 17: 24. Sed Spiritualem, Ecclesiam, cujus τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός, Hebr. 11: 10. ipse enim dicit οἰκοδομήσω, ædificabo Ecclesiam meam, Matth. 16: 18. quod Paulus ad Eph. 2: 20, 21. impletum dicit. Imò Jehova habitat in ea, & propria ipsius hæreditas est, hinc vocatur civitas Dei vivi, domus Dei, Hebr. 3: 2. Hierosolyma cælestis, Hebr. 12: 22. & Ecclesia Dei & Christi, Act. 20: 28. Matth. 16: 18.

Gloria N.
T. supra
montes &
colles meta-
phoricis
verbis de-
scripta cum
affluxu gen-
tium ad
N. T.

VIII. Hisce perpenſis S. Vatis lineæ nos ducunt ad considerationem gloriæ, majestatis & dignitatis Ecclesiæ Novi Test. supra montes & colles metaphoricis verbis descriptam, quod illius præcellentię complimentum sit; ut verò clarè rem sistamus, nosse oportet montium & collium Hieroglyphicum; Notum est Sapientissimum Deum in S. Pandectis suis, passim varias & tantas mutuare similitudines à stupendo opere suo creationis, ut facilè animadvertere possimus, ipsam creationem theatrum multivariæ & stupendæ Sapientiæ Dei existisse, ita montes & colles in creationis secundo die per Dei imperium producti, Symbola sunt magnorum & excelsorum regnorum, quæ præminent in mundo, qualia esse possunt, tum Davidis, tum Christi, tum Antichristi, tum aliorum in mundo, ut videre est Psalm. 68: 16. Dan. 2: 35. Zach. 4: 7. 6: 1. Cant. 2: 8. Jes. 40: 4. 45: 10. &c. colles verò sunt minores diæceses & Respublicæ, quemadmodum enim I. plures Petræ, terræ massæ, cumuli invicem conjuncti & elati collem vel montem, ita plures homines, domus, pagi & urbes invicem fœderatæ Regnum constituunt. II. Populi & Regna mundi, regno Christi sæpius obstant, cursum & pomeria ipsius quantum in se impediunt, Psal. 86: 17. ut montes & colles excelsi viam in rebus sæpius magnis perficiendis inviam reddunt. Præcellentia ergò Ecclesiæ Novi Test. consistit in eo, quòd gloria, dignitate, excellentia & majestate major & præstantior sit omnium aliorum Regnorum, Principatuum &

&

& Rerumpl. hujus mundi, de qua nitidè etiam loquitur, Jesaj. Cap. 40. qui ministerio *Johannis Baptiste*, *Prodromi Christi indicato*, v. 3. Conf. Matth. 3: 30. 11: 14. statim subnectit, *omnis vallis attolletur, & omnis mons collisque deprimetur, & abibit quod curvum est in planum, & salebrosa in convallem, quia revelabitur gloria Jehovæ*, & Haggæus Cap. 2. Ubi, cum Judæi moras necerent in *edificando templo*, visum & optimo Deo illos solari & hortari, ut alacriter in structura pergerent, *se enim cum verbo i. e. filio suo, per quem loquutus est, & Spiritus S. ipsis adfuturum, cœlum & terram commoturum, adeoque hæc cum aliis juxta effecturum esse, ut gloria templi hujus, cujus tum aspectu in mœrorem coniecti, cum defectu quinque rerum, quæ erant Urim & Tummim, Spiritus S. ignis cœlestis, שכינה S. gratiosa presentia Dei, Arca fœderis cum propitiatorio & Cherubim, contristati fuerant, major esset futura, quam prioris, quia nimirum Dominus gloriæ ibi manifestatus, infans illuc allatus, vir cum stupore omnium docuit & miracula patravit, unde in complimento gloriæ montis, id est, Ecclesiæ Novi Test. ut lux & splendor illius prodit, Jesus Christus, κύριος & τῆς δόξης, 1. Cor. 2: 8. Messias, cum illustravit Ecclesiam præsentia suâ, in Sione Rex Regum, & Dominus dominantium manifestatus est, habitavit, suam majestatem conspiciendam dedit, ut gloriam unigeniti à Patre, locutus est verba Patris, nomen Dei patefecit, justitiam Dei prædicavit, morbos sanavit, elegit sibi comites, qui verba, facta, passionis & gloriam Regis omnibus sub sole gentibus nota facerent, animam dedit λύπην, maledictionem, servitutem, jugum, iram abstulit, conciliavit mundum Deo, æternam justitiam, pacem, gaudium & gloriam attulit, ascendit in Cœlum, sedit ad dextram Dei Patris, Ecclesiam suam exornavit, Spiritum S. die pentecostes, tum signo venti, tum ignis in Apostolos qui aliis loquebantur linguis, & magnalia Dei annuntiabant, mox in alios ut crederent Evangelio effudit, ut inaudito cum successu in unica concione Sancti Petri ad tria millia omnis ordinis, conditionis & sexûs Christo Deo, & Regi suo, præstiterint homagium, & montem Ecclesiæ condecoraverint, gloriæ denique suæ & Ecclesiæ invidentes reprobavit, hostesque omnes scabellum pedum suorum fecit; Quemadmodum verò *mons domûs Dei* adventante Christo *summâ gloriâ* impletus, ita, *affluxus gentium* statim illam *secutus*, tanquam *μυστήριον*, quod ἐν ἐτέροις γεννεαῖς, in præcedentibus ætatibus non notificatum fuit filiis hominum, Eph. 3: 45. nimirum in impletione, quæ ultimis demum temporibus reservabatur, quibus gentes, Ecclesiæ stipiti inferi, & ad meliorem naturam redigi debebant, eæ nimirum, quæ in æterno Dei testamento hæredes vitæ adscriptæ, in tempore tum*

per præconium verbi, Rom. 10:14. lingua ipsis familiari & nota, Jesaj-28:11. I. Cor. 14:21. cum per Spiritus Sancti alloquium & vim potentem, quale Dei verbum est, quo vocat ea quæ non sunt, ut sint, Rom. 4:17. vocatæ sunt, quarum ἀπαρχαὶ primitiæ exstiterunt Cornelius & domus ejus, cum Spiritu Sancto & aquâ baptizati & Petro indicatum ex visione nil impurum habere, quod Deus sanctificavit, Actor. 10. mox Paulus & Barnabas Apostoli præputii facti & à Gentibus rogati sunt, ut ipsis etiam exponeretur Evangelium promissionis, quod receperunt, quot ad vitam ordinatæ erant, & ita Ecclesia fide in Christum, indies magis magisque in montem Dei excrevit, ut etiam remotissimi hominum ad illum affluerint, Paulus quippe solus testatur se ἐν δυνάμει, σημείων, καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος & Θεῶ, inde ab Hierosolyma, ἐν κύκλῳ in circulo usque in Illyricum per 350. miliaria omnia Evangelio Christi implevisse, Rom. 15:18, 19. alii alibi opus officii sui in fide & sinceritate peregerunt, ut ad montem Ecclesiæ mox confluerint ex universo orbe homines innumeri, ut summo jure hinc Apostolus scripserit, Coll. 1:23. Evangelium prædicatum fuisse omni creaturæ sub cælo: & Tertullianus secundo jam seculo vivens meritò adversus Judæos gloriatus fuerit, lib. adv. Judæos Cap. 7. his verbis: Christi Regnum ubique porrigitur, ubique creditur, ab omnibus Gentibus, ubique colitur, ubique regnat, ubique adoratur. Cæterum non mirum videri debet, quòd gloria Ecclesiæ Novi Test. & in ea Gentium conversio, ritibus & exercitiis Judaicis exprimat, cum enim tum temporis quo Propheta de Messia ætate vaticinatus est, nonnisi unica Religio vera, eaque Judaica in mundo vigeret, Religio quoque à Prophetis, quam Gentes professuræ erant, ad meliorem populi intelligentiam iis titulis describitur, licet Judæi & Gentes, tum unum eundemque cultum divinum, rationalem & cælestem habituræ essent, adeoque non tam ad id quod totidem verbis dicitur, quàm quod fieri debuit respiciendum est.

Præparatio
ad Indica-
tionem typi
terrestris.

IX. Quemadmodum autem mons domus Domini, qui figura Ecclesiæ Novi Test. supra reliquos montes, id est, Regna & Principatus disponi, ordinari, collocari & extolli debuit ἐν ἀληθείᾳ in veritate, spiritualiter & mysticè, ita persimiliter imperscrutabili providentiâ divina factum fuisse legimus, ut etiam terrestris mons domus Domini aliquando palpabiliter & Geographicè, ut ita loquar, elevatus fuerit supra montes reliquos, ut hoc ipsum dubio procul Judæis Symbolis assuetis unâ cum promissione typus, præcursor & prodromus esset spiritualis & veri implementi vaticinii de Regno Ecclesiæ Novi Test. supra reliqua Regna extollendo.

X. Lo-

X. Locus typi hujus terrestris, extat apud Celeberrimum Judai-
 carum Antiquitatum Collectorem Josephum, Lib. XIII. Cap. IX. pag. 373. editionis latinæ Frobenianæ, Cap. autem XI. p. 447. ejusdem
 libri, editionis Græco-Latinæ Genevensis: Ubi de Simone Macca-
 bæo, quem Hasmonæum vocant, arcem Hierosolymorum diruente,
 ita scribit: *Visum est ei operæ pretium, si mons quoque in quo sita fuerat
 arx complaneretur, ut solum templum emerret, effecitque id commemo-
 ratis pro concione malis, quæ à præsiariis in eam diem Judæi passi fue-
 rant, quæque etiam in posterum ferre cogerentur, si externus aliquis Prin-
 ceptus ei loco imponeret præsidium, adeoque permotus est ejus exhortatione
 populus, ut non intermisso per triennium neque die neque noctu opere, tan-
 dem ad planitiem eum locum indefesso labore per vices sibi succedentes
 redegerit, atque ita nihil reliquerit, quod obstaret, quo minus templum
 omnibus in urbe locis esset longè celsius: vel ex Ruffino ut eminentius
 templum excelleret, arce vel monte depositis. Καὶ τὸ λοιπὸν ἐξείχευ, ἅπαν
 τὸ Ἱερὸν ἔθηκεν καὶ ἔορξεν, ἐφ' ᾧ ἦν ἀνηρημένον.*

Typus ipse
 Josephi
 verbis pro-
 latus.

XI. Ut verò evidentia rei hujusce pateat, illam cum suis cir-
 cumstantiis quantum fieri potest compendiosè tradere oportet. Notum est *Hierosolymam* IV. montibus inædificatam, variis hostium
 insultibus expositam, urbem ἔθ' montem Sionis præcipuè, in quo arx
 Davidis posita, quæ Judæorum summum erat præsidium in obsi-
 dione & expugnatione *Nebucadnezaris* fuisse dirutam, ut Josephus
 Lib. antiq. X. Cap. X. testatur, dicens: *Babylonius misit Principem mili-
 tiæ suæ Nebuzardam in Jerusalem, ut exspoliaret templum, præci-
 piens ei ut ἔθ' illud incenderet, ἔθ' Regalia pariter, ἔθ' urbem eis ἔδαφ' ἔθ'
 καθελῆ ad pavementum usque deponeret, quod anno 18. Regis sui effecit,
 aureis ἔθ' argenteis vasis sublatis, templum ἔθ' regalia succendit, καὶ πρὸ
 πόλιν κατέσπεψεν ἔθ' urbem diruit, postmodum ille Zedekiam vinctum
 & excœcatum, unâ cum Judæis in captivitatem Babylonicam abdu-
 xit; quo tempore urbs illa maledictioni exposita, avibus & bestiis
 transitum vix præbuit, potestate verò à Cyro Rege Persarum Ju-
 dæis data, elapso LXX. secundum prædictionem anno, Duce Zeru-
 babele & Josua Pontifice, Judæi innumeri ex servitute liberati, do-
 mum reversi, urbem cum templo, non tamen sine magnis impedi-
 mentis restaurarunt, & Religioni suæ litarunt. Labentibus verò
 Sæculis prodiit Antiochus Epiphanes (scil. qui in morbo pediculari
 mortuus) Radix peccatrix, Rex Syriæ, qui domi usus fortunâ pro-
 sperâ, expeditionem Ægyptiam tentavit, captus ejus Regionis cu-
 pidine, & contemta Ptolemæi filiorum ætate, rebus administrandis
 nondum idonea, magno cum exercitu Ægyptum occupat, Regem
 subjugaturus, sed omnes ejus conatus unica Romanorum denuncia-
 tione*

Loci Josephi
 plenior illu-
 stratio.

tione repressi sunt, ita ut jam occupata omnia reliquerit, Reversus
 verò ab Ægypto ad urbem Jerusalem movit exercitum, & Dominus
 illius factus, exspoliavit templum, variæque summè horrenda per-
 petravit, καὶ ἐν τῇ κατω πόλει ᾠκοδόμησεν ἀκρην, in inferiore urbe ar-
 cem condidit, erat enim editiore loco sita ipsi templo imminens, qua pro-
 pter bene prius firmata mœnibus ac turribus Macedonicum præsidium im-
 posuit, unde Græci Judæis vehementer infesti erant. Eandem verò An-
 tiochi Epiphanis Historiam referens Scriptor, Lib. I. Maccab. C. I. v.
 35, 36, 37. sic scribit: *Et ædificarunt urbem Davidis magno muro, tur-
 ribus munitis, & fuit illis in arcem, & posuerunt illic Gentem peccatri-
 cem, viros iniquos, & convaluerunt in illa, & posuerunt arma, & victum
 & congregantes Spolia Jerusalem reposuerunt illic, & factum hoc in ma-
 gnum laqueum & insidias sanctuario; Quod si jam hæc accuratius in-
 ter se conferamus, videbimus Scriptores hosce in omnibus maxi-
 mè congruere, unico in eo distantes; Quod Scriptor Lib. Maccab.
 in civitate David fundatam Arcem in insidias Sanctuario, Josephus ve-
 rò in inferiore civitate, eò quod templo immineret locus ille sive mons
 Acra affirmet. Ille quippe Lib. VI. de bello Cap. VI. ita scribit in de-
 scriptione Hierosolymæ: *Ipsa urbs Hierosolyma quidem super duos
 colles erat condita, (duos colles vocat totam civitatem, nempe col-
 lem Sion & Acram, quia reliquos his annumerat tanquam eorum
 partes), contrariis frontibus semet inspicientes, interveniente valle discre-
 tos, in quam domus creberrimæ desinebant, collium verò alter in quo su-
 perior urbs sedet multò est excelsior, & prolixitate directior, adeoque ut
 quoniam tutus erat, castellum à David quondam Rege vocaretur, à nobis
 autem forum superius, quibus verbis montem Sionem, qui ad meri-
 diem situs erat descripsisse videtur Josephus, Coll. I. Sam. 5. 7. 9.
 I. Reg. 8: 1. ut ex singulis ejus circumstantiis conjicere licebit, Al-
 ter autem, ita pergit, qui appellatur Acra inferiorem sustinet civitatem,
 & undique declivis est, contra hunc autem tertius collis erat natura hu-
 milior quam Acra, & alia lata valle ante divisus, verùm postea qua tem-
 pestate Asmonæi regnabant, & vallem aggeribus repleverunt, ut templo
 conjungerent urbem, & Acræ altitudinem cæsam, humiliorem fecerunt, ut
 ex ea quoque fanum supereminens cerneretur. Sed ut horum conciliemus
 textus, Arcem Antiochi cum Præsidio Macedonico in altero urbis
 monte, nempe Acra sive Salem in inferiore urbe sitam fuisse, & Scri-
 ptorem Libri Maccab. urbem Davidis latiori significatu, ad notan-
 dam totam urbem Jerusalem sumsisse asserimus; Non solùm enim
 situs urbis & montium magis astipulari videntur Josephi testimo-
 nio, quoniam mons Acra propinquior est templo, mons verò Sionis ad me-
 ridiem totus patet, mediis interjacentibus totius templi ædificiis, qui adeo-
 que**

que

que longius à templo distabat. | Quod Celeb. Coccejus adversus hypothesin Viri Cl. sui temporis ex plerisque Hebræorum scriptis haustam pluribus argumentis probavit in Psal. 48. & post eum Campegius Vitringa in Lib. de templo Ezechielis Tom. I. Cap. IV. | Ita ut, qui Hierosolymitanæ arcis præsidium tenebant Macedones, non facile impediri posse viderentur, templi aquilonaris ingressum, qui frequentissimus fuit, nec tam multa Judæis inferre incommoda excursionem in eos, qui sacrorum causa templum adibant, juxta Joseph. Lib. Antiq. XII. Cap. XIV. Sed etiam quamvis olim urbs illa, quæ in monte Sion exstructa fuit, peculiari ratione urbs David dicebatur, 2. Reg. 5:7.9. tamen sicut Sionis nomine tota urbs cum omnibus suis collibus comprehenditur, ita tota urbs quæ Davidis tempore ædificata fuit, urbs Davidis appellatur, quod si non ita accipiamus, pluribus de hac materia in S. Scriptura difficultatibus occurrere nequimus; hinc ipse Josephus hanc eandem arcem, arcem generaliter Hierosolymam sæpius nuncupat; Sed ut ad nostrum redeamus propositum, rebus Judæorum conclamatis, occurrebat familia Maccabæorum, quæ animo, fortitudine, constantiâ invictâ, bellis cruentis, collapsa erexit, nec politiam tantum, sed & Religionem restituit, ita ut primus illius Matthias vel Matthatias auctoritate cæteris potior, à quodam, mandato Regis Antiochi jussus ad exemplum aliorum profana sacra facere, in illum irruerit cum suis filiis eum trucidaverit, exclamaveritque, si cui est cordi Religionis incolumitas me sequatur, de hinc varia & cruentissima bella Judæos inter, Antiochi & Successorum exercitum gesta, donec Jonatha capto & occiso à Tryphone, Simonéque totius populi acclamatione & gaudio principatu potito, collectis quotquot ex suis ad militiam essent idonei, aggressus est Hierusalem mœnibus cingere, communire celsis & validis turribus. Eo tempore Tryphon Rex Syriæ Ptolemaide profectus, magno cum exercitu venit in Judæam, volens ascendere Hierosolymam, at Simon ei occurrit, & perpetuò eum consecrabatur, castra castris illius imponens, illis interea qui erant in arce Hierusalem prohibebatur regredi & ingredi Regionem, emere ac vendere, quapropter necessitate coacti, Tryphonem urserunt, ut properè sibi commeatus mitteret, jussit paratum esse equitatum, quasi eadem nocte venturus Jerusalem, sed multa nive per eam noctem delapsa, viâque operta, irritum factum ejus propositum, & motis inde castris in Coelesyriam rediit, ipseque Antiochiam se contulit, Simon interea devastavit Gazaram & Joppen & Jamniam, faméque non solum ad deditonem compulsam fuit præsidium Macedonicum, sed etiam ne in posterum, inde templo in ejus parte septentrionali sito periculum immineret, hanc

C

oppo-

oppositam arcem diruit, totumque montem complanavit, quo factum ut templum cum monte suo emerit præ reliquis montibus & col- libus.

Tres obser-
vationes ex
Jesaj. &
Joseph.
locis hausta.

XII. Ex hoc Josephi loco, latiùs diducto, si eum cum vaticinio Divino conferamus tres observationes, juxta quas in duabus quidem cum vaticinio Jesajæ & Historia Josephi aliquid similitudinis, in ter- tia autem mirum quantum differentia & dissimilitudinis situm est, haurire non ineptum erit.

Similitudo
I.

XIII. Similitudo aliqua inter utrumque est, quod attinet tem- pus præteritum, nam quemadmodum mons domus Domini, qui ex- tollendus erat supra reliquos montes, priùs erat depressior aliis exi- stentibus eminentioribus à quibus variè infestabatur; Ita Ecclesia No- vi Test. in initiis nimirum suis erat mons humilis & ad alios colla- tus non eminebat, *μικρόν πικύριον*, tum ratione numeri, tum auctori- tatis & dignitatis; numeri, principio quippe tantum erant 12. Apo- stoli, secuti 70. discipuli, post Christi ascensionem numerabantur 120. fideles, mox adjecti ad petri concionem 3000. conversi, Conditionis & auctoritatis, auctor & caput Ecclesiæ hujus erat putatitius Fabri lignarii filius, imò ipse *ὁ τέκτων*, Marc. 6:3. Apostoli ipsum inse- quentes sprete ab omnibus, sine potentia, auctoritate, potestate, sa- pientia & eruditione, *piscatores, publicani, Galilæi, infantes, lactantes, imò mundi purgamenta*, sine omni externo & terrestri præsidio, om- nibus expositi, mirum! tales sunt primitiæ credentium, qui no- men Dei ferre debebant ad Gentes, Regnum Satanæ oppugnare, Regnum Christi è contrario dilatare. Mons verò *Judeorum* erat elat- us quoad *politiam & Ecclesiam*, quoad *illam* I. divina benedictione populus post captivitatem Babylonicam ita fuit adauctus sub se- cundo templo, ut quasi infinitus præ superioribus ætatibus conspi- ceretur, adeò ut extra terram suam in *Babylone, Arabia, Syria, Asia, Ægypto, Græcia, Italia* liber habitaret cum exercitio sui cultus in Synagogis, ut Justinus summo jure Lib. 36. referat, *Judeorum vi- res tantas fuisse, ut post hunc (Antiochum pium vel sedetem) Deme- trii Nicanoris fratrem, nullum Macedonum Regem tulerint, domesticisque imperiis usi, Syriam magnis bellis infestaverint.* II. Quamvis juxta prædictionem Jacobi, Genes. 49. שבט Sceptrum, in captivitate Baby- lonica jam à Judæis recesserit, à quo tempore in vite Israelis non fuit virga roboris & Sceptrum ad dominandum, Ezech. 19:13. habebant adhuc tamen suum מַחֲקֵק *legislatorem*, synedrium suum constans triplici ordine ex ער *vigile*, ענה *respondente*, & מניש מנהח *munus of- ferente*, qui tunc majori auctoritate pollebant, quam unquam Re- gum tempore, & Judæi omnes uni tunc suberant senatui, sive intra,

sive

five extra Judæam habitarent. III. Juncti erant foederibus & amicitia florentissimorum Principum & populorum, quemadmodum enim ad *prioris templi* splendorem faciebat à Tyriis adjuvari ejus ædificationem, ita multum addidit gloriæ *templi secundi* imperio & concessu *trium Monarcharum* ædificari, muniri, à Romanis defendi, & gloria affici. IV. His accedebat potentia eorum summa, qua gentes vicinas armis subegerunt, juxta vaticinium, Mich. 4:13. Zach. 10:7. 12:6. quæ impleta legimus Joseph. Antiq. Lib. XIII. Cap. XXIII. V. Populus in genere patriis ritibus assuetus, fuerat infinitus, vitam in externis degebat satis placidam & florentem, abundabat omni copia temporalis benedictionis, hinc illi tempori adscribitur, *Butyrum & mel*, Jes. 7:15. Quoad hanc habebant adhuc *templum suum* satis splendidum ab Herode renovatum, quod ad priscam illam Solomonis amplitudinem & magnificentiam proximè accedebat, Josephus quippe Lib. VII. de bello Cap. X. illud nominat *opus omnium quæ audivimus & vidimus maximè admirabile*, tam *ex-structionis genere, quàm magnitudinis, item munificentia in singulis rebus*; huic accensenda varia *anathemata* inter quæ eminebat *mensa aurea cum apparatu suo*, à Ptolemæo Philadelpho Ægypti Rege donata Joseph. Antiq. XII:II. Hanc antecellit *vitis aurea*, quæ sub templi porta fuit, de qua idem Joseph. Antiq. XV:XIV. & alibi de bello Lib. VI. Cap. VI. & XIV. quibus affixi hærebant, in illis stupebant, gloriabantur, ad talia infinito numero confluebant non solum Judæi domestici, sed hinc inde dispersi, qui sacrorum communionem in festis Hierosolymam proficiscendo, observabant, & etiam mirabantur & deprædicabant discipuli Christi, Luc. 21:5. II. habebant Phariseos & Scribas suos *in Cathedra Moysi* sedentes, quibus populus sub pœna mortis obedire tenebatur, habeant suos *σοφῆς, γεγραμμένους & συζητητῶν & αἰών & τέτα*, qui omnium gentium Profelytos in Synagogis suis erudiebant, accedebat denique sacri Codicis in Linguam Græcam translatio, bono *Hellenistarum & Ægyptiorum*, unde indies monti Judaico affluerunt plurimi. De *montis celsitudine Gentilium* verò qui verba faceret Noctuas Athenas ferret, quis enim in toto eum mundo patentem & celsum, quis infinitos eorum Deos, delubra, oracula, imperatores, præfectos, magos, Poetas, Legislatores, Sacerdotes, haruspices, augures, Philosophos, Ictos, potentiam potestatemque summam ignorat? Ab *hisce montibus mons Ecclesiæ humilis Novi Test.* variè & vehementissimè infestabatur, ut ipse mons templi ab eminentioribus. *Judæi* primùm quidem plusquam Diabolico *in Caput Ecclesiæ Christum* furore sævierunt, neci eum tradiderunt, mox *Apostolos & discipulos ipsius* aggressi, qui sua ipsorum & aliorum cor-

pora hostiam vivam, placentem Deo sistere volebant, quos carceribus incluserunt, flagellarunt, lapidarunt, trucidarunt, Christianos ubique etiam atrociter persecuti sunt, tum in Palestina, tum extra eam, ut passim ex Actis Apostolorum patet. Non minore etiam odio flagrarunt in Christianos *Gentiles*, in decem illis majoribus & gravioribus persecutionibus, inde à Neronis prima, usque ad Diocletiani decimam omnium aliarum atrocissimam, per decem annos continuos, ubi saxitum in templa, in libros S. in Christianos Magistratus, in Doctores Ecclesiæ, in privatos, in sexum omnem & ætatem, nullo non genere suppliciorum excogitato, qua tempestate omnis ferè sacro martyrum cruore orbis infectus est.

Similitudo
II.

XIV. Quòd si ulterius consideremus, rem ab ipso Simone gestam, alia insuper amœna elucet *analogia*, nam ut *templum cum suo monte* emerit, oportebat *rasuram oppositæ arcis & montis* fieri, ita etiam ut *mons domûs Dei, Ecclesia Novi Test.* superaret & emerit supra *montes reliquos & omnes ad eam confluerent*, oportebat montes ei oppositos *Synagogam Judaicam & Gentilium vim* destrui, oportebat monti huic dici *μετὰ ἑνὸς ἐν ἑνὶ ἐν ἑνὶ*, *debebat mons magnus igne ardens conjici in mare*, Apoc. 8:8. qui dubio procul sunt Judæi, cum templo, Republica & Regione quæ omnia *ignis iræ Divinæ* occupavit, Jesaj. 42:24, 25. Manifestum quippe omnibus, propter varias tyrannicas à monte *Judaico Christiano* illatas infestationes, tum Christum reprobando, templum Dei polluendo, (*quemadmodum inter ipsos Judæos vetus & tritus sermo fuit, urbem Jerusalem vastatum & sanctuarium combustum iri post pollutionem templi Dei*, Conf. Joh. 2:19. à domesticis manibus factam, Teste Egesippo Lib. 5:2.) cum Ecclesiam Christi mirum in modum perturbando & persequendo, nomen ejus sub cœlo delendo, Deum in cœlis sedentem risisse & subsanâsse tales, Romanus quippe exercitus sub Vespasiano mox Tito filio: immensa copia populi ad festum Paschatis celebrandum in urbe Jerusalem præsentem, subito advenit, *urbem* cinxit, omnem aditum & exitum præclusit, Metropolim expugnavit, diruit, vastavit & incendit, ne *templo* quidem frustra id moliente Tito parcens, quo impleteretur vaticinium, Matth. 24:2. Ita urbe & templo incensis, cultus illorum cessavit ritualis, defecerunt *Pontifices*, deserunt *Doctores*, rejectum *Synedrium*, confusæ sunt *tribus & familiae*, consecuta tandem universæ Gentis *captivitas, abdicatio & servitus*, dum cœlo soloque suo extorres toto orbe vagi, miserrima fata ubivis agitata habent. Nec, *monte Ecclesiæ Novi Test. radicato*, & eminere incipienti, firmus & conspicuus mansit, *mons Gentilium*, oracula quippe (ut utar verbis Cl. D. Suizeri *ἡνὶ ἐν ἀγίοις*, Orat. de Incess. in Sanct.) *facta sunt*

sunt muta, delubra Demoniorum desolata, aræ cruore & nidore estumata, jam sprete, idola fabrorum opus desputa, Sacerdotes numinum humano censu talium despecti, & omnis vanæ Religionis apparatus algâ vi-
 lior factus est; unde Proceres & Senatores Rom. non pauci, in ini-
 tio statim Evangelii prædicati voci ejus aures substrinxerunt, &
 quamvis montis hujus collis politicus, Christianis longius plusquam
 satis infestus fuerit; Constantini Imperatoris tamen ad fidem Chri-
 stianam conversi & Successorum tempore, sacratissimis constitutio-
 nibus & edictis, pro libertate Christianæ Religionis, proscriptione Gen-
 tilissimi, conversione idoleorum, prævia expiatione in Ecclesias Christia-
 nas, admissione Christianismi in aulas Imperatorum, Scholarum Christia-
 narum erectione, bonorum Ecclesiasticorum in usus Ecclesiarum concessione,
 aliis, funditus extirpatus soloque adæquatus, contra mons Christia-
 næ Ecclesiæ in toto mundo conspicuus factus fuit.

XV. Ut autem in his commemoratis aliqua similitudo est, ita Dissimilitudo: montes, & arces infestæ aliæ templo iterum imminerunt. quoad statum qui futurus erat, tota & omnimoda dissimilitudo ex-
 stit, nam etiamsi Simonis Ducis & Pontificis tempore, quo corpo-
 ralis גאלת ציון liberatio Zionis obtigit, mons cum templo emeretur,
 & arx & mons ei oppositus deprimerentur, factum tamen est re-
 bus Judæorum in deterius ruentibus & ruinæ proximis, ut sese mon-
 tes alii rursus extollerent, arcésque infestæ templo imminerent,
 quod ex eodem Josepho habemus Antiq. Lib. XVIII. 6. & belli
 VI. 6. & paucis ita contrahimus: Hircanus Pontifex Maccab. exstru-
 xit prope templum in rupe quinquaginta cubitis alta & undique abrupta
 in angulo duarum porticum, quæ ad Occidentem & Septentrionem spe-
 ctarent turrim Bari dictam, Pontificum Asmonæorum sedem, ubi in cella
 ei usui destinata Pontificis stola adservabatur, hanc Herodes largis reno-
 vavit opibus, & Antoniam in honorem Antonii vocavit, palatium ipsum
 instar turris toto habitu formatum, quatuor aliis per angulos turribus
 cingebatur, quarum ceteræ quinquaginta cubitis erant altæ, quæ verò ad
 meridianum orientalemque angulum sita erat LXX. cubitis eminebat, ut
 ex ea totum templum videri posset, qua verò porticibus jungebatur, utrin-
 que descensus habebat, unde custodes comeabant, semper namque in illa
 Romani milites residebant, & cum armis appositi custodes, ne quid popu-
 lus festis diebus novi committeret, observabant, castrum enim erat impo-
 situm oppido quidem templum, templo verò Antonia. Betzetha autem
 collis ab Antonia separabatur, qui cum omnium esset altissimus, etiam par-
 ti novæ civitatis conjungebatur, temploque septentrionali solus obstabat.

XVI. Non ea ratio est montis domûs Dei spiritualis & mystici, Ecclesia semel elata, non amplius deprimitur. qui postquam semel eminere cæpit, nunquam amplius deprimitur;
 Sponsus enim Ecclesiæ statim post ejus in cœlum ascensionem, salit
 super

super montes, & saltavit super colles, Cant. 2:8. ipsaque Sponsa alacribus assimilata est equis, Cant. 1:9. & quamvis labente tempore Romani Imperatores filium non osculati fuerint, & eo tempore Ecclesia ascendebat ex deserto Gentilium velut suffumigata elationibus fumi, suffumigata myrba & thure, Cant. 3:6. mox tamen Constantini Magni tempore pax Ecclesiae concessa est, ascenderunt in montem hunc magni & parvi, integræ nationes, Reges & Principes, Barbaræ adhuc gentes in Asia, Africa & Europa, innumeri privati ex Gentilismo, Judaismo, Arianismo volentes erudiri de viis Dei & ambulare in itineribus ipsius, ita pilus Sponsæ extitit, ut gregis caprarum splendentis in Gilead, Cant. 6:4. Cùm verò magna Scortatrix Babylonica insidens septem montibus elata, mons Ecclesiæ summè quidem pressus & vix conspicuus fuit, donec laudatissimo opere Reformationis, mons Babylon in humum projectus, Ecclesiæ mons sese reostendit, emittit, & stupendo progressu supra omnes alios excrevit, qui etiam custodia Dei munitus, in secula permanebit, plantator enim & conservator ipsius Deus est, Act. 20:28. fundatus est in Petra, Petra æterna, fundamento optimo fundato, Jes. 28:16. quo nunquam propter meritum suum carere potest, nec concedere, ut alii ipsum superent, semperque infestent, quia aliàs in cassum laborasset, cui nec pluvii, venti & fluvii nocere, Matth. 7:25. nec portæ inferorum prevalere possunt, Matth. 16. Est similis monti Sionis, qui non dimovebitur, sed in seculum permanebit, Psalm. 125:1. Etsi commutaret terra locum suum, aut dimoverentur montes in maria, tamen civitas Dei letatur, Jehova Zebaoth in medio ejus est, & sublimatio illius Deus Jacobi, Psal. 46:3. 6.

*Vaticinium
Jesaj. non
fuit imple-
tum factò
Simonis.*

XVII. Non verò inde habet Judæus quod putet sibi in loco Josephi aliquid refugii inveniri, ac si in eo quod Simonis Maccab. tempore contigit vaticinium Jesajæ implementum suum habuerit; nam I. Ex ipsorum Judæorum confessione באהרית הימים *ad tempus Novi Test.* adstringitur, unde Rabbi David Kimchi ad hunc locum apertè dicit, *ubicunque extat באהרית הימים ibi tempora Messiae intelliguntur*, clarum verò est Messiam ab hoc factò, demum elapso uno & dimidio circiter seculo in lucem editum fuisse. II. Vaticinatur de elevatione montis domus templi supra omnes montes & colles vates, quod ipsum sibi ex ipsa Josephi Historia contrarium esset, rebus enim Judæorum sub lapsis Arx Antonia templo imponebatur, & collis Bethzethæ septentrionali illius parti obstabat infensèque illi adversabatur, ut § 18. ex Josepho docuimus. III. Tipula levior, sensùque omni destituta esset vaticinii impletio, si oporteret in hac externa altitudine stupere, vel quorsum? Mons enim quo altior sublimiorque est, tantò accessus ad culmen ejus difficilior molestiorque; vel quid? Quod edi-

edi-

editiora depressis loca, fulminibus, tonitribus & ventis magis obnoxia sunt, juxta illud Horatii, *feriunt summos fulmina montes*. IV. Eo ipso tempore quo elatus mons domus Domini, debebant confluere ad illum omnes Gentes, at Simonis Maccabæi tempore τὸ μεσοτοιχὸν ἔφραγμα paries intergerina per carnem Christi nondum erat soluta, Ephes. 2:14. adeoque Gentibus ad templum Judæorum confluere catervatim, Judæisque cum illis communionem habere nefas fuit. V. Ipsi Judæi, quantum ex lectione in lucubrali collatione hac mea consecutus, hæcenus de hoc nunquam cogitarunt. VI. Denique ex eventu cum videant, *montem suum dejectum*, Sionem corporalem everfam, templum dirutum, ad montem autem nostrum fieri *confluxum illum populorum* lapidem ex monte excisum, i. e. Jesum ex Judæis oriundum in magnum montem excrevisse, oporteret sane eos Jesu Nazaræo palmam præbere, filium osculari, & nobiscum ad montem illum confluere.

XVIII. Neque attinet cogitare atque objicere, eam quam nos ex pura verbi divini prædicatione, Sacramentorum genuina administratione, disciplinæque Ecclesiasticæ justo usu esse veram Ecclesiam, non esse *eminentissimam montium*, sed abjectam, vilem, contemptam, arctis limitibus constrictam, depressam, opibus & magnatibus mundi orbatam, membra ejus, *ut passeress pallantes in monte suo, quos mundus rideat*, imo lilium convallium, quod faciunt rugosæ meretricis ætatis lenocinium sensim amittentis pictores, eminentiam Ecclesiæ, ad visibilitatem, palpabilitatem, imperium mundanum illustre, & splendore externo coruscans, pompam gloriam & externam majestatem alligantes, hocce nomine nobis insigniter insultantes; Verùm talis *purpuratæ meretricis*, quàm *castæ Christi Sponsæ* certior nota est, *et si inducat se dibapho, ornet ornato aureo, laceret fuco oculos, in vanum se reddit pulchram, respiciunt tamen amasii illam*, Jerem. 4:30. & ea, quæ de monte domus Domini supra reliquos montes celsiore ediximus, non de statu externo pomposo, multum splendoris præferente intellecta volumus, non enim Christus regio apparatu in hunc mundum venit, neque ἡ βασιλεία ἔθεσ μετὰ παρρηλησῆσεως ita ut observari possit, Luc. 17:20. hinc ipse Christus profitetur *Regnum suum non esse de hoc mundo*, imò tantum abest ut regnum externum erigere voluerit, cum potius sacrorum illud Regnum, & nomen humanum, quod in mundo adhuc extabat, abrogaverit, everterit, & sub cælo deleverit, sed eminentia hæc & celsitudo consistit in spiritualibus & internis, *nam filia Regis est tota gloriosa intus*, Ps. 45:14. tum à parte Dei in ipsa Regis Regum Jesu Christi visitatione, merito & expiatione peccati, adductione æternæ justitiæ, gratiâ & favore perenni,

Obiectio
Pontif. ali-
qua dilui-
tur.

tum

tum à parte hominis in ejus per verbum & Spiritum vocatione, regeneratione, fide, justificatione, adoptione, sanctificatione denique glorificatione, vel ut Apostolus loquitur, in justitia, & pace, & gaudio per Spiritum S. Rom. 14: 17. Summa in fœdere Dei, quod Deus cum homine ad ipsius salutem iniit, quæ omnia sunt firmiora montibus, juxta effatum Jehovæ miseratoris nostri, Jes. 54: 4. quamvis montes recederent, & colles dimoverentur, tamen benignitas Dei non recedet & fœdus pacis meæ non dimovebitur.

Ecclesie ultima elevatio & glorificatio.

XIX. Pleniori tamen modo mons domus Domini, elevabitur supra omnes montes; quando agnus in monte Sionis stans, Apoc. 14: 1. Ut in votis est, bestiam septem montibus insidentem una cum Regnis suis τῆ ἐπιφανείᾳ τῆ παροχίας αὐτῆ ἀπολεbit, 2. Thefl. 2: 8. & ad eas angustias rediget, ut dicant montibus & Petris cadite super nos, & occultate nos à facie ejus, qui sedet in throno & ab ira agni, Apoc. 6: 16. Plenissime autem id fiet, quando Jesus Christus voce Archangeli & Dei tuba omnibus omnino hostibus prostratis, victis & condemnatis, electos suos ex omnibus tribubus, gentibus, familiis & linguis ad se rapiet, ut sint ubi ille est, in monte magno & excelso, in rupe quæ major, quam ut hostes illam conscendant, in cœlo supremo, majore luce, serenitate, gaudio fruituri, quàm tres Apostoli in transformatione Christi ἐν τῷ ὄρει τῷ ἀγίῳ, & habitaturi in loco gloriæ, sede Dei Triunus, Sanctorum Angelorum & Spirituum consummatorum. In quorum in triumphante Ecclesia, in celssimo cœlestis gloriæ monte societatem si quando recipi gestiamus; opus est militantis Ecclesie per veram fidem & solidam pietatem membra simus, adventumque illustrem Domini in timore & tremore operantes, salutem nostram expectemus. Juxta illud divi Hieropsaltis:

Sanctæ Sionis templa quis incolet
 Rex magne tecum? Quem statues tuum
 Sanctum super montem, ut malorum
 Liber agat placidam quietem?
 Quem fraudis expers simplicitas juvat,
 Urgetque rectum propositi tenax:
 Nec mente sævus grata blandam
 Edocuit simulare linguam.
 Nec ore mendax exitiabiles
 Concinnat artes: nec mala proximis
 Excogitat, nec dulcem amicum.
 Opprobriis maculat pudendis:
 Qui fastuosum despicit impium,
 Dei timentem suspicit & pium:
 Tenaxque promissi, fidemque
 Indocilis temerare pactam.
 Qui non egenos scœnore perdidit,
 Non innocentes munere prodidit.
 In monte sancto, hæc qui peregit,
 Perpetua requie fruetur.

F I N I S.

Coll. diss. A. 207, musc. 24